

Baloldal: a bukás valós okai

A hazai baloldal súlyos választási vereségeinek, valamint hosszan tartó erodálódásának mélyebb okait az alábbiakban lehet tömören összefoglalni: egy ultraliberális, szélsőjobboldali gazdaságfilozófiát baloldali párt nem vállalhat büntetlenül. Ha ezt nem értik meg a szocialisták és értelmiségi holdudvaruk, akkor semmit sem értenek meg, eltűnnek a történelem süllyesztőjében, mint az MDF, az SZDSZ vagy a kisgazdák.

Az Európai Parlamenti választások után volt valami szánalmas abban, ahogy két kis baloldali pártocská vezetősege önfeledten örül, hogy egy-két képviselőt bejuttattak egy több mint hétszáz fős testületbe. Ami pedig a 12:2 (Fidesz:MSZP) eredményt illeti, már kommentálni is nehéz.

A „modern” szélsőjobb gazdaságfilozófia lényege

Ha történelmileg visszatekintünk, akkor a II. világháború előtt a szélsőjobb gazdasági ideológia sokban hasonlított a szélsőbal sztálini diktatúráéra: totális állami ellenőrzés a gazdaságban. A náci Németországban, Olaszországban formailag (de jure) nem volt államosítva a gazdaság, de facto viszont igen. Próbálta volna Krupp vagy Thyssen azt mondani, hogy ő most tankok helyett építőipari darukat szeretne gyártani! A II. világháború után a szélsőjobb diktatúra (fasizmus) a perifériákra szorult vissza, és sajátos metamorfózison ment át, ultraliberális „köpönyeget” vett magára: totális privatizáció, szabadpiac. Válasszuk el egymástól a szélsőjobb ideológiát, politikai rendszert és gazdaságfilozófiát!

- Ideológia. Ha szélsőjobb, akkor mindig is jellemzi a sovinizmus, rasszizmus, a kirekesztés faji, vallási, szexuális irányultság szerinti alapon. Jellemzi még az agresszivitás, a területi terjeszkedésre való törekvés.

- Politikai rendszer. Mindig jellemzi a lumpen hatalomra jutása bármely korban. E téren a szélsőjobb mindig is az marad, ami volt: a hordaszellem, csordaöszön által irányított csőcselék uralma.
- Gazdaságfilozófia: „hadd hulljon a férgese”, győzzön az erősebb, az állam ne támogassa a gyengéket, és pedig nemcsak a gazdaságban, hanem úgy általában is. A nyomorgókon, elesetteken nem kell segíteni.

Nem véletlen, hogy a nemzetközi tőke szerette a szélsőjobb diktatúrákat szerte a perifériákon, hiszen azok elnyomták a szakszervezeteket, a baloldali mozgalmakat, biztosítva ezáltal az alacsony bérszínvonalat, a kizsákmányolás magas fokát. Az sem véletlen, hogy a tőke felkarolta a korlátlan gazdasági szabadság liberális filozófiáját.

Lehet, hogy sokan megütköznek, miszerint a gazdasági liberalizmus a szélsőjobboldal gazdasági ideológiája, de ez a II. világháború utáni időkben a perifériákon szerzett történelmi tapasztalat. Az is érdekes, hogy a perifériákon a gazdasági nacionalizmus inkább a baloldali áramlatokhoz kötődik, gondoljunk csak az államosítási törekvésekre!

El kell választani egymástól a liberalizmus általános eszmerendszerét a szűkebb értelemben vett *gazdasági liberalizmusétól*. Nem véletlen, hogy ez utóbbit éppen szélsőjobb diktatúrák tudták magukévá tenni a perifériákon évtizedeken át, miközben maga a politikai rendszer köszönő viszonyban sem volt a liberális alapértékekkel, mint tolerancia, befogadás, a másság elfogadása.

Monetarizmus és liberalizmus

Szükség lesz előljáróban a monetarizmus mint gazdaságszabályozási elv, valamint a gazdasági liberalizmus szétválasztására, mert sokak tudatában a kettő összemosódik. Ennek az összemosódásnak az oka az, hogy a monetarista gazdaságelmélet természeténél fogva liberális egyben, hiszen az állam szerepét korlátozni akarja minimális szintre, és a gazdasági törvények (piac törvényei) szabad működését tekinti kívánatosnak. Mégis érdekes látni, hogy például a svéd szociáldemokraták Olof Palme vezetésével (1982–86) átvették a gazdaságirányításban a monetarista elveket anélkül, hogy feladták volna baloldali szociáldemokrata alapelveiket. Ma már a fejlett nyugati világban akár konzervatív-jobboldali kormányok, akár baloldali szociáldemokrata kormányok vannak hatalmon, a monetarista gazdaságszabályozás kizárólagosan uralkodó annyira, hogy kivételt sem találunk ez alól. Miről van szó? Arról, hogy nem találunk példát a klasszikus keynesiánusi költségvetési politikára, mindenütt a pénzmennyiség pontos adagolása útján valósul meg a szabályozás. Erős, stabil pénz a kiindulópont, és ennek megőrzése kap abszolút primátust. Ennek oka az, hogy a keynesiánusi költségvetési politikai eszköztár úgy négy évtizeddel ezelőtt már teljesen kimerült, miután a költségvetés bevételi és kiadási oldalai politikai

okokból merevekké váltak. Bármelyik oldal nagyarányú változtatása erős ellenállásba ütközik valamely társadalmi csoport részéről. Itt megjegyzem, hogy az adórendszer is a keynesiánusi költségvetési eszköztár oszlopos része, ezért anakronisztikus, hogy a magyar politikai életben még mindig centrális szerepet játszik az adórendszer átalakításának kérdése. Az adórendszer változtatásával a GDP tortáját szeleteljük újra, de attól ez a torta nem lesz nagyobb! Mindig elfelejtik a politikusok is, hogyha valamelyik adótételt (pl. az áfát) csökkentjük, azt valahonnan pótolni kell, vagy a kiadásokat kell annyival megnyirbálni. Kevesebb jut egészségügyre, oktatásra.

A pénzmennyiség pontos adagolása útján történő szabályozás egyébként önmagában semmivel sem liberálisabb szabályozás, mint a költségvetési politika, sőt sok tekintetben még szorosabb kézi vezérést jelent. Ha valakit meghökkenített ez az állítás, úgy felhívom a figyelmet a brit Richard Portesre, aki az 1960-as, 70-es években nagy teret szentelt a szocialista országok gazdaságirányításának tanulmányozására, és azt állította, hogy ezek az országok sokkal hatékonyabban tudnák alkalmazni a monetarista elveket a gazdaságirányításban, mint a nyugati országok. Mégpedig azért, mert sokkal szorosabban tudják irányítani a pénzkibocsátást, mint azok. Az is kiderül az ő gondolatmenetéből, hogy a monetáris szabályozás nagyon is erőteljes beavatkozás a gazdaságba, szó sincs róla, hogy „a lovak közé dobták a gyeplőt”, amikor felhagytak a költségvetési szabályozási politikával. Önmagában a monetáris gazdaságpolitika tehát nem liberálisabb a költségvetési szabályozásnál, sőt akár még feszelesebb, szigorúbb vezérést is jelenthet annál.

Svédországban érdekes alkalmazkodási folyamat zajlott az 1980-as években. 1976-ban, 44 évi kormányzás után megbuktak a szociáldemokraták, és a Thorbjörn Falldin vezette konzervatívok jöttek 1982-ig. Csakhogy a konzervatívok sem értették az olajválság lényegét, vagyis hogy a svéd ipar makroszerkezete elavult („gyárkéményes ipar”), folytatták a bajba jutott vállalatok, ágazatok támogatását az adófizetők pénzén. Ez viszont csak költségvetési deficitből volt lehetséges, ami felhajtotta az inflációt, és az eredmény a közgazdák rémálma, a stagfláció: stagnálás + infláció + munkanélküliség. A keynesiánusi „szentháromság” ezzel kimerült, hiszen nem lehetett már az egyik tényező rovására a másikat javítani. Például az infláció felpörgetésével korábban serkenteni lehetett a gazdaságot, és így csökkent a munkanélküliség. Ha túl magas volt az infláció, akkor visszafogták a növekedés ütemét, ami növelte a munkanélküliséget, de csökkent a pénzromlás üteme.

1982-ben aztán Olof Palme vezetésével visszatértek a szociáldemokraták, akik már megtanulták a leckét: átvették a monetarista recepteket. Az infláció letörésével, a korona megerősítésével kezdték, hiszen a monetaristák szemében az infláció az egyes számú közellenség, amely minden mást megelőz. Csak közbevetésként: az 1995. március 12-én meghirdetett Bokros-csomag első intézkedése volt a következő nap egy kilenc százalékos forintleértékelés, majd az azt követő csúszó leértékelés. Az infláció nálunk ez után fölszökött 18,8%-ról 28%-ra. Ez gyökeresen ellentmond a monetarista alapelveknek!

Olof Palme megvonta a támogatást a veszteséges acélipari és hajógyártó vállalatoktól, egytizedére csökkentette a legendás svéd acélgyártást, teljesen felszámolta a nagy teherhajók gyártását. Ugyanakkor a magas adószint révén fenntartotta a svéd jóléti rendszert. „Kapitalista motor a termelésben, szocializmus az elosztásban!” A magas bérek, magas adók nem jelentettek versenyhátrányt, ellenben erőteljesebb technikai megújulásra kényszerítették a vállalatokat. Sub pondere crescit palma. Ennyit a „versenyképes adórendszer” mai hazai koncepciójáról. A svéd gazdasági miniszter a magyar televízióban azzal büszkélkedett egyszer az 1980-as években, hogy amióta ő hivatalban van, vállalat még nem kapott az államtól egyetlen korona támogatást sem.

A svéd szociáldemokraták meghúzták a határt: a gazdasági törvények, a piac szelekciós szerepe eddig terjed, ezen túl érvényét veszti, mert innentől kezdve az általános emberi-társadalmi lét szabályai érvényesülnek, mint például a szolidaritás elve. Ugyanakkor az infláció gyors letörése azonnal a reáljövedelmek, és így a fogyasztás erőteljes emelkedését eredményezte.

A hazai baloldali gazdaságpolitikák a rendszerváltás után

Mindezek ismeretében most nézzük meg, milyen gazdaságpolitikák jellemezték a magyar baloldalt kormányzati ciklusai (1994–98, 2002–2010) alatt! Élesen el kell különíteni itt az 1994–98 (Horn kormány), 2005–2010 (Gyurcsány–Bajnai kormányok) közötti éveket a 2002–2004 (Medgyessy-kormány) közötti három évtől. 1994–98, valamint 2005–2010 között az a közös, hogy mindkét időszakban egy ultraliberális, embertelen, szélsőjobboldali gazdaságpolitika jellemezte a szocialista-liberális koalíciót. Leértékelés és infláció, életszínvonal-csökkenés, a vagyoni és jövedelmi polarizáció felerősödése. Ez bizony szélsőjobb gazdaságpolitika, a chilei Pinochet rezsim első korszakának (1973–79) „lekopírozása” nálunk. A leértékelés gerjesztette az inflációt, ami tudatos stratégia volt a fedezet nélkül kiáramlott jövedelmek visszaszívására. Holott az egyensúlyi zavarok oka nem a túlfogyasztás (miután ilyen nem is létezett nálunk soha!), hanem az elavult, versenyképtelen makrogazdasági szerkezet. A megszorítások teljesen értelmetlenek voltak, valójában egyetlen „eredményük”, hogy újra recesszióba vitték át a gazdaságot, a V alakú válságot W alakúvá transzformálták. 1994-ben például már véget ért az 1989–93 közötti visszaesés, a gazdaság elkezdte a kilábalást a gödörből, a GDP 2,9%-kal, az export 16,6%-kal, a reálbérszínvonal 7%-kal nőtt. A reálbér-növekedés valóban meghaladta a gazdasági növekedés ütemét, de ez pozitív tény volt, és nem negatív, hiszen a reálbérszínvonal messze elmaradt már akkor is az egy főre jutó GDP szintjétől nemzetközi összehasonlításban. Ezt 1995-ben „megalapozatlan bérkirámlásnak” nyilvánítani Bokros Lajos és Surányi György részéről alapvető tévedés volt, ami súlyos károkat okozott a gazdaságnak, a társadalomnak. Azonnal lefékeződött a növekedés, jelentős tömegek szegényedtek el, miközben például 1996-ban Magyarországon nagyobb volt a luxusautók forgalma, mint Ausztriában vagy Belgiumban. A jövedelmek

átcsoportosítása a fogyasztás oldaláról a vállalkozói oldalra nem gazdasági növekedést hozott, hanem ellenkezőleg: pangást. Éppen a végső fogyasztás bővülése húzhatta volna magával a gazdaságot, továbblendítve a fenntartható egyensúlyi növekedési pálya felé.

Ugyanez ismétlődik majd a Gyurcsány-Bajnai-kormányok idején, 2005–2010 között. Ezzel el is kezdődik a magyar gazdaság történetének leghosszabb válságperiódusa, ami 2006–2013 között zajlik. Az is érdekes kérdés, hogy a Fidesz-kormány miért nem szakított már azonnal, 2010-ben ezzel a restriktív politikával? Sajnos nem szakított, és így elvesztegettünk újabb értékes három évet.

2009-ben Bajnai Gordon a világválság kellős közepén megvonja a 13. havi bért és nyugdíjat, ami reálértékben 7,8 százalékos csökkenést jelent. A korábbi reálbércsökkenéssel és az infláció felpörgetésével együtt 2005–2010 között 10 százalék körüli reáljövedelem-csökkenés következett be. 2009-ben ennek következtében 6,8 százalékkal zuhant a termelés, ami a harmadik legrosszabb eredmény volt Európában. Alapvető szabály, hogy válság idején nem szabad egyensúlyra törekedni, hanem mérsékelni kell a válság hatásait akár az egyensúly átmeneti romlása árán is. Ezt tette 2009-ben a világ összes országa, kivéve hazánkat. Megint tovább szegényedett több millió, nyomorodott több száz ezer ember. Tipikus szélsőjobb, ultraliberális, embertelen gazdaságpolitika!

Az is igazolható, hogy éppen a 6-8 évenként következő fiskális-restriktív csomagok teszik ciklikussá a magyar gazdaságot, súlyosan megzavarva a pénzellátás egyenletességének friedmani alapelvét. Friedman szerint ugyanis a válságokért a monetáriszférában eszközölt fluktuációk a felelősek, mert ezek a rángatózások terjednek át a reálszférára. Nem szabad sem hirtelen pénzsűkítést, sem hirtelen pénzbőséget előidézni a gazdaságban. A Bokros-csomag alatt az 1989-ben kint levő hitelállomány (pénzállomány) 70 százalékát szívták vissza. Még egy egészséges gazdaság is belerokkant volna! Az ellenkező példa, tehát a hirtelen pénzbőség G. W. Bush (2001–2009) 1500 milliárd dolláros adócsökkentése (a GNP 15%-a) volt, ami a jelzáloghitel-piacon pénzügyi luftballonként kipukkadva előidézte az újabb világgazdasági válságot. Lám, az se jó, ha hirtelen túl sok pénz marad a vállalkozóknál! Óvatosan tehát az adócsökkentési programokkal!

Négy ilyen megszorító csomag volt eddig az elmúlt 35 évben: 1979–81, 1987–89, 1995–97, 2006–2013. Mindegyik súlyos károkat okozott a gazdaságnak, a társadalomnak anélkül, hogy bármiféle kézzelfogható eredményt hoztak volna. Az is jellemző, hogy a rendszerváltás utáni két „csomagot” szocialista-liberális kormányok nyújtották át a népnek, csak hogy egyben a választópolgároknak is! 1998-ban Bokros Lajos csomagja tisztította meg az utat Orbán Viktor első kormánya előtt. 2010-ben a 2006-ban elkezdett újabb Bokros-csomag Gyurcsány és Bajnai által törvényszerűen hozta vissza Orbán Viktort a hatalomba. Mi történik 2014-ben? Az a Gyurcsány Ferenc és Bajnai Gordon akarja Orbánt leváltani, akik 2010-ben őt hatalomra segítették. (Mesterházyval itt azért nem foglalkozom, mert annyira szürke, jellegtelen figura, hogy nyilvánvaló volt: nem méltó kihívója Orbán Viktornak.)

Medgyessy kormány: az egyetlen baloldali gazdaságpolitika

Medgyessy Péter 2002 szeptemberében meglépte a magyar gazdaságtörténet legnagyobb egyszeri béremelését: nyolcszázezer közalkalmazottnak 50%-kal növelte a bérét. Volt benne kockázat, ugyanis ez is megsértette a friedmani egyenletes pénzellátás elvét, de annyira elmaradt már a hazai bérszínvonal a gazdaság teljesítményétől, hogy ez az erőteljes korrekció sem jelentett gondot. 2004-ben az egy főre jutó GDP terén az Európai Unió átlagának 65%-án álltunk, míg a reálbérszínvonal a 40%-on, tehát még mindig elmaradt a jövedelemszint a teljesítménytől. Egyébként éppen ez a deficit fogja vissza a gazdasági növekedést napjainkban is, mert a magyar gazdaság most nem erőforrás-korlátos, hanem piackorlátos. Fordítva ül a lovon a magyar gazdaságpolitikus, amikor azt mondja, hogy a béremeléshez előbb a gazdasági teljesítménynek kell javulnia. Az ok-okozati összefüggés pont fordított!

Medgyessy három éve alatt négy százalék fölött volt a gazdaság évi növekedésének üteme, az infláció lement 3,6%-ra, az államháztartás hiánya 5,4%-ra. A GDP-arányos államadósság ugyan visszakúszott a 2001. évi 53%-ról 59%-ra, de nem a béremelések miatt, hanem mert elfogyott a privatizálható vagyon. Megjegyzem, hogy Bokros Lajos idején ugyanez a mutató a privatizációs bevételek révén javult, másként nem is javulhatott, hiszen pangott a gazdaság. Tehát az adósságállomány csökkenésének ára jelentős nemzeti vagyonvesztés volt! Az 2004. évi 59% GDP arányos államadósság annyira rossz mutató volt, hogy Medgyessy Pétert le kellett váltani? Ha ma ott lennénk, mindenki összetenné a két kezét. Nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő eredmény! Ki kell mondani, hogy a magyar baloldal újabb szégyene volt Medgyessy leváltása, hiszen utána következett a Gyurcsány-Bajnai-kormányok szabályos kóklерkedése: a GDP-arányos adósságállomány újra 80% fölé ugrott. Érdekes, de baloldalon a fű se rezdült emiatt. Miért? Ha Medgyessynek 59% miatt buknia kellett, miért nem bukott Gyurcsány és Bajnai azonnal a 83% miatt? Ki érti ezt? Valójában 1998–2004 képez szerves egységet a modern kori magyar gazdaságtörténetben, és nem 2002–2010. 1998–2004 között a magyar gazdaság a felzárkózás útján haladt, az egyensúlyi növekedési pályához közeledve. Megjegyzésem a magyar baloldalhoz: ha Medgyessy Pétert nem váltják le, akkor ma Orbán Viktorról annyit hallanánk, mint Torgyán Józsi bácsiról vagy Dávid Ibolyáról. Az annyira gyűlölt Orbán Viktor szálláscsinálói személy szerint: Bokros Lajos, Gyurcsány Ferenc és Bajnai Gordon. Ez a három politikus afféle kolonc a magyar baloldal nyakán, amiktől meg kellene szabadulniuk, ha meg akarnak újulni. Illetve hadd pontosítsam magamat: Bokros Lajos Strasbourgban, a Tavares-jelentés vitájában kifejtette, hogy ő konzervatív-jobboldali politikusként bírálja Orbán Viktor. Vajon a hazai baloldalon felkapta valaki is a fejét, hogy kedves Bokros úr, akkor mit keresett a baloldali Horn-kormány legfontosabb posztján 1995-ben? Mert igazat mondott: az ő csomagja egy tipikus szélsőjobboldali, embertelen gazdaságpolitika volt, aminek egyetlen kézzelfogható „eredménye” a nyomor kiszélesedése és elmélyülése, illetve a recesszió elhúzódása lett.

Orbán-fóbia

A baloldali tisztánlátást teljesen lehetetlenné teszi az Orbán-fóbia: Orbán Viktor személyének irracionális démonizálása. Orbán egy megosztó, karizmatikus személyiség kétségtelenül, de például Margaret Thatcher is az volt. Ez önmagában nem probléma. Szabad, titkos választásokon le lehet váltani. Már szinte komikus Bajnai azon állítása, miszerint a választók még a fülke magányában is félelemmel szavaztak. „A pálya lejt.” Igen, így van: a győztesnek jó irányba, a vesztesnek rossz irányba. Orbánt le kell győzni egyetlen szavazattal, és onnantól kezdve az eddigi ellenzék élvezi a pálya előnyeit. Orbán erős végrehajtói hatalmat akar és épít ki. Helyesen teszi! A Weimari Köztársaság agóniája 1920–1933 között emlékeztet arra, milyen veszélyt rejt a gyenge demokrácia, az erőltetett végrehajtói hatalom. Ne feledjük: az USA-ban érvényesül a „győztes mindent visz” elv. És senki sem aggódik emiatt a demokráciáért.

Az is súlyos hiba volt a baloldal és a liberálisok részéről, hogy a „problémát” a határon kívülre vitték, ugyanis ez rendkívül erős ellenérzést keltett jelentős tömegekben. Ez a tipikus bumerángthatás.

Tanulság

Nem a pálya lejtett, nem a félelem miatt szavaztak így a szavazók, hanem mert nem láttak alternatívát. Pontosabban az alternatíva az újabb eszement megszorítás lett volna, hiszen Bajnai meg is hirdette: fájni fog. Ebből nem kértek már a választók, és joggal. Ha a baloldal le akarja vonni a megfelelő konzekvenciát, akkor gyökeresen át kell értékelnie saját gazdaságfilozófiáját. Először is azt kell belátnia, megértenie, hogy baloldali gazdaságpolitika nem lehet megszorító, életszínvonal-csökkentő politika. Az ilyen politika ugyanis egyértelműen szélsőjobboldali gazdaságpolitika.

Bevallom, sose értettem, hogy miért nem merül fel egyetlen baloldali politikusan, értelmiségiben az, hogy javasolja: kövessék meg Medgyessy Pétert, netán hívják vissza a baloldal élére. Ahhoz persze meg kellene magyarázniuk saját korábbi ostobaságukat.

Dixi et salvavi animam meam.